

Euroopa keskkond — seisund ja väljavaade 2005

Kokkuvõte

Euroopa edusammud, kohalikud valikud, globaalsed mõjud

Eurooplased väärtustavad oma keskkonda — Eurobaromeetri küsitluste andmetel soovib suur enamus neist (üle 70 %), et otsustajad peaksid keskkonna-, majandus- ja sotsiaalpoliitikaid võrdsetl tähtsaks. Üksikisikutena on eurooplased valmis keskkonna heaks samme astuma, kuid nad teeksid enam, kui neil oleks rohkem teavet keskkonnavalikute valikutest, mis maksavad vähe või ei maksa midagi. Samuti teeksid nad enam, kui nad teeksid, et sama teevad ka nende kaaskodanikud.

Viimase 30 aasta jooksul on Euroopa keskkonnaseisundi parandamiseks palju ära tehtud. Enamik kasutatavast bensiinist on pliivaba. Osoonikihti lagundavad klorofluorosüsinikud ja freonid (CFC) on kasutuselt kõrvaldatud. Maanteetranspordist pärit lämmastikoksiidide heitkoguseid on vähendatud ligikaudu 90 % võrra võrreldes tasemega, kui poleks kasutusele võetud katalüsaatoreid.

Paranev asulareovee puhastamine võimaldab Euroopa jõgedel, järvedel ja suudmealadel reostusest taastuda. Kaitse alla võetud looduslikud alad moodustavad tervelt 18 % kogu territooriumist, aidates alal hoida ökosüsteeme ning säilitada looduslikku mitmekesisust. Metsade pindala on veidi suurenenud ning mõnes piirkonnas uuenevad metsad kiiremini kui varem. Need ja paljud teised edusammud mõjuvad soodsalt inimeste tervisele ja elukvaliteedile.

Kuid suuri väljakutseid seisab ees ka tulevikus. Kõige pakilisem neist on kliimamuutus, mille tunnustajaks peetakse üha sagenevaid ekstreemseid ilmastikuolusid, piirkondlikke põudasid ja polaarjää sulamist. Keskkonnakaitse prioriteedid on ka õhusaaste ja kemikaalide mõju vähendamine inimeste tervisele ja keskkonnale, maa säilitamine tootliku loodusvarana ja bioloogilise mitmekesisuse kandjana, magevee seisundi parendamine ning ookeanide tervise tagamine. Just ookeanid on ökosüsteemid, mis pakuvad suure osa neist ökoloogilistest hüvedest ja teenustest, millest me sõltume.

Osale neist probleemidest võib leida lahenduse taastuvate energiaallikate, näiteks tuule- ja päikeseenergia laiema kasutuselevõetuga, asendades nendega osa taastumatuist loodusvaradest, mida nii arenenud kui ka arenguriigid üksteise võidu tarbivad.

Paljude tänaste keskkonnaprobleemide juured peituvad selles, mil viisil Euroopa oma maad kasutab, samuti Euroopa majandusstruktuuris ja meie eluviisides. Neid on raske muuta. On tähelepanuväärne, et keskkonnakaitse rõhuasetused on nihkunud tootmisega seotud küsimustelt tarbimisele. Parem teadlikkus keskkonna- ja tervisemõjudest avaldaks positiivset mõju meie igapäevastele valikutele selles osas, mida osta, kus elada ja töötada ning kuhu reisida.

Aastatel 1990 kuni 2002 suurenesid leibkondade kulutused EL15 riikides kolmandiku võrra. Prognoosid näitavad nende kulutuste kahekordistumist EL25 riikides aastaks 2030, kusjuures sissetulekurühmade ja regioonide lõikes on suuri erinevusi. Järjest enam üleilmastuva majanduse tingimustes mõjutavad tarbijate valikud üha rohkem mitte üksnes Euroopa, vaid ka paljude teiste maailma piirkondade keskkonda. Osa tänastest ja tulevastest allakäigutrendidest aitaks tagasisuunda pöörata terasemate uuringute abiga loodud parem arusaamine võimalikest mõjudest.

EL25 riikide nn ökoloogiline jalajalg (hinnanguline maa-ala, mis kulub meie tarbitavate ressursside tootmiseks ja meie tekitatavate jäätmete vastuvõtmiseks) on ligikaudu viis 'ülemaailmset hektarit' inimese kohta — umbes pool Ameerika Ühendriikide omast, kuid siiski suurem kui Jaapanil. Ta on ka enam kui kaks korda suurem selliste riikide keskmisest jalajäljest nagu Brasiilia, Hiina või India. Maailma loodusvarade kogutarbimine ületab juba 20 % võrra iga-aastase juurdekasvu. Seda on nimetatud 'kapitalist, mitte intressidest elamiseks.'

Kasvav linnastumine, maade sööti jäämine

Ligi kolmveerand Euroopa elanikkonnast elab linnades ja eeslinnades, mis kokku moodustavad umbes 10

protsenti EL maismaapindalast. Sellega suudetakse veel toime tulla, kuid linnastumise intensiivsus ja erinevate maakasutusviiside vahelised vastuolud võivad anda tagasilööke Euroopa territooriumi väärtuslikele osadele, mis asuvad kaugel sealt, kus algne maakasutus tegelikult aset leidis.

Hiljutise analüüsi andmetel muudeti aastatel 1990 kuni 2000 enam kui 800 000 täiendavat hektarit looduslikult tootlikke maid tehiskeskonnaks, ehitades sinna maju, kontoreid, kauplusi, tehaseid ja maanteid. Kontinendi linnastunud alade pindala suurenes 6 % võrra. See teeb kokku kolm Luksemburgi pindala ja tähendab olulist loodusliku kapitali kadu. Niisuguse linnastumise üks peamisi põhjuseid on hea põllumajandusmaa odav hind võrreldes juba linnastunud aladega.

Ka turism kasvab endiselt kiirelt, tingituna õhureiside odavast hinnast ning Euroopa üha rikkamast ja vananevast elanikkonnast. Turism aitab kaasa ka linnastumisele, eriti rannikulinnastute tagamaal näiteks piki aktiivselt arendatud Vahemere rannikut. Kehvalt planeeritud turismiarendus võib suurendada survet ka neile aladele, mis juba niigi kannatavad veepuuduse all.

Linnade kasvades suureneb nende vajadus uute maade ja vee järele. See kasv avaldab mõju neile 'teenustele', mille tasuta pakkumist me looduselt eeldame, nagu põhjavee looduslik filtreerumine joogiveekihtidesse või märgalade ja ulatusliku põllumajandusliku väiketootmise aladel leiduva geneetilise mitmekesisuse säilimine. Metsade maharaiumine võib järsult muuta vihmavee äravoolu, kutsudes esile maalihkeid ja muid probleeme ning tekitades uusi tulvaohtrikke alasid.

Kliimamuutused on kohal

Kliima on muutumas. Euroopa keskmised temperatuurid on viimase 100 aasta jooksul 0,95 °C võrra tõusnud ning algavaks sajandiks ennustatakse 2–6-kraadilist tõusu. Mõnes piirkonnas on pikem kasvuperiood tõenäoliselt põllumajandusele soodne,

kuid teisel muutub talupidamine karmide põudade ja veelgi karmimate (ja vähem prognoositavate) ilmastikuolude tõttu riskantsemaks.

Merevee temperatuuri tõus suurendab 'vee õitsemise', s.o nii mereelustikule kui ka inimesele kahjuliku toksilise fütoplanktoni vohamise tõenäosust. Toiduahela alumises otsas olev zooplankton ning kalad, kellele zooplankton on põhiliseks toiduallikaks, kalduvad järgima temperatuuri trende. Osa liike on juba rännanud tuhandeid kilomeetreid põhja poole. Ka maismaal elavad looma- ja taimeliigid on liikvel. Kahjuks ei ole paljudel liikidel mujale rändamise võimalust. Näiteks suurtel kõrgustel elavatel mäestikuliikidel hakkavad otsa lõppema kohad, kuhu järgmiseks edasi liikuda.

Neile muutustele reageerides on EL ministrid kokku leppinud ühise sihi: piirata keskmise õhutemperatuuri pikaajalist ülemaailmset tõusu sel määral, et see ei ületaks industriaalajastu eelset taset üle 2 kraadi. Samuti on nad osutanud, et selle eesmärgi täitmiseks võib olla tarvis stabiliseerida CO₂ kontsentratsioonid tublisti madalamal tasemel kui 550 ppm. See eeldab arenenud riikidelt kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamist umbes 60–80 % võrra aastaks 2050 võrreldes 1990. aasta tasemega. Lähiaja perspektiivis on EL oma Kyoto eesmärkide täitmisel enam-vähem järje peal, seda tänu heitkogustega kauplemise skeemile ja teistele meetmetele, sh Euroopa kliimamuutuste programmile. Ent aastaks 2020 seatud nn vaheeesmärki — vähendada kasvuhoonegaaside heiteid 15 kuni 30 % võrreldes 1990. aasta tasemega — on juba raskem saavutada.

EKA tuleviku-uuringutes on jõutud järeldusele, et madalate süsinikuheitkogustega majanduse eduvõti peitub peamiselt kolmes meetmes: energiatarbimise vähendamine, taastuvenergia osatähtsuse suurendamine ning energia tõhusam kasutamine elektri tootmisel ja kasutamisel, eelkõige täiendavate energiasäästumeetmete abil. Taastuvate energiaallikate kasutamine energiatootmisel on järk-järgult kasvamas, samas kui tuumaenergeetika laiendamise võimalus jääb enamikus riikides lahtiseks ja tuliseid debatte põhjustavaks teemaks.

Energianõudluse reguleerimine edeneb aeglaselt

Alates aastast 2000 on energiatootmise suuremat tõhusust ja tööstuse vähenevat energiatarvet tasakaalustanud üksiktarbijate ja teenindussektori kasvav energiatarbimine. Üha arvukamates majapidamistes kasutatakse aina rohkem elektriseadmeid. Uuringud näitavad, et näiteks ooterežiimile jäetud elektriseadmed annavad praegu 3–13 % kodusest elektritarbimisest.

Prognooside kohaselt kasvab energianõudlus Euroopas aastaks 2030 ligi 20 % võrra. See on märksa aeglasem kasvutempo kui ennustatakse SKT-le, kuid kliimamuutuste vastase võitluse seisukohast siiski vales suunas liikumine. Kulutasuvad energiatõhususe parandamise meetmed pole siiani piisavat rakendust leidnud. Elektri ja soojuse koostootmise jaamad võiksid parandada energiaga varustamise efektiivsust. Üleminekutehnoloogiana võiks rakendada süsiniku 'kinnipüüdmist' ja salvestamist. Nõudlust aitaks vähendada hoonete, sõidukite ja tarbekaupade energiatõhususe meetmete stimuleerimine turuhoobade ja õigusaktidega.

Keskpikas perspektiivis võib pidev taastuvenergiasse, energiatõhususse ja vesinikku kui energiaallikasse investeerimine aidata vähendada Euroopa sõltuvust fossiilkütustest. See oleks eriti suureks abiks transpordisektorile, mille panus Euroopa kasvavas energianõudlusesse ja CO₂ heitkogustesse kasvab kõigist sektoritest kõige kiiremini. Muret teeb see, et selline trend jätkub tõenäoliselt ka lähikümnetel. Eriti kiirelt kasvab õhustransport, mille osakaal transpordi üldmahus kahekordistub aastaks 2030 (võrreldes 2000. aastaga).

EL on näidanud end pühendununa kasvuhoonegaaside vähendamisel, seades ambitsioonikaid eesmärke. Ta on ka endale teadvustanud, et tegematajätmine tähendab liialt suurt riski. Üleminek madala süsinikusisaldusega energiaallikatele, nagu EKA stsenaariumides välja pakutakse, tähendab tarbijale suuremaid elektriarveid. Ka tegevusetusel on oma hind, nagu mitmed seda küsimust käsitlevad uuringud on hakanud näitama.

Ühes neist väidetakse, et 'süsiniku sotsiaalne hind' – s.o iga atmosfääri paisatud süsinikutonni hind maailma elanikkonnale – on ligikaudu 60 eurot tonni kohta. Teised uuringud näitavad veelgi kõrgemaid hindu. Erinevad hinnangud sõltuvad sellest, mil moel on rahasse ümber arvestatud pikaajaline mõju kliimale, põllumajandusele, õhukvaliteedile, kahjuritele, veevarudele ja haigustele.

Need kulud asetuvad õigesse perspektiivi siis, kui arvestada, et EL25 riikide kasvuhoonegaaside heitkogused ulatuvad olenevalt riigist 5 tonnist 25 tonni süsinikuni inimese kohta, mis vastab 300 kuni 1 500 euro suurusele sotsiaalkulule inimese kohta. Võrreldes seda lisakulutustega, mida nõuaks majanduse süsinikutarbe madalal hoidmine aastal 2030 (hinnanguliselt 45 eurot inimese kohta), on viimane märgatavalt odavam.

Me oleme tervemad, kuid puutume endiselt kokku saasteainetega

Euroopa on teinud suuri edusamme paljude õhusaaste vormide vähendamisel. Eriti tõhusalt on paljudes piirkondades likvideeritud sudu ja vähendatud happevihmu. Samas põhjustavad eelkõige tahkete osakeste ja maapinnalähedase osooni kõrge kontsentratsiooni tase paljudes linnades ja nende ümbruses ikka veel terviseprobleeme. Pinnalähedane osoon ohustab ka ökosüsteemide tervist ning kahjustab Euroopa maapiirkondades suurtel aladel põllukultuure.

Vaatamata heitkoguste vähenemisele on nende saasteainete kontsentratsioon püsinud kõrge, sageli üle kehtestatud sihtväärtuste. Kokkupuude saasteainetega lühendab eluiga ja raskendab haiguste kulgu. Kümne viimase aasta transpordimahu kasv (kaubaveol 30 % ja reisijateveol 20 %) on tähendanud seda, et vaatamata olulistele tehnoloogilistele täiustustele ei ole heitkogused oluliselt vähenenud.

Euroopa kaotab igal aastal 200 miljonit tööpäeva õhusaastega seotud haiguste tõttu. Lisaks on OECD hinnangul 6,4 % väikelaste surmadest ja haigustest

põhjustanud väliskeskonna saastatus. See arv on ebaproportsionaalselt suurem uutes EL liikmesriikides. 2005. aasta septembris avaldatud õhusaaste strateegia aluseks olnud analüüs näitas, et isegi olemasolevate õigusaktide täieliku täitmise korral jäävad olulised mõjud inimeste tervisele ja ökosüsteemidele püsima.

Transporditehnoloogiate täiustumine ja hübriidautode kasutuselevõtt mängivad saasteainetega kokkupuute vähendamisel oma osa. Samuti linnaplaneerimine, mis võib paljudel juhtudel pakkuda komplekslahendustel põhinevaid reaalseid alternatiive autotranspordile.

Euroopa kodanikud puutuvad kokku ka üha enamatest keemilistest ainetest koosnevate segudega toiduainetes, tarbekaupades, mööblis, riietes ja majatarvetes. Aina enam juhitakse tähelepanu suguorganite vähi (munandi-, eesnäärme- ja rinnavähi) ning laste leukeemia kasvutrendi seostele kemikaalidega. Kindlaid tõendeid ei ole, kuid kemikaalide jälgede lausaline leidumine inimeste vereproovides ja keskkonnas annab selgelt põhjust muretsemiseks. Vähendades ohtlike kemikaalide kasutust põllumajanduses ja nende jääke tarbekaupades saaksime vähendada niisuguste kemikaalide suurelt osalt tundmata mõjusid.

Saaste ennetamine tasub ära

Suuri jõupingutusi on tehtud Euroopa reovete puhastamiseks ning vett reostavate tööstusjäätmete vähendamiseks. Linnastu heitvee puhastamise direktiivi täieliku täitmiseni on aga veel üksjagu maad. Senised tulemused on saadud kapitalimahutuste ja kaasaegsete puhastusviiside abil.

Tulevikutrendid näitavad, et eriti Euroopa Liidu kümme uut liikmesriiki (EL10) suudavad heitveest tulenevat reostust veelgi vähendada, alates 2007. aastast ka EL struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi toel. Möödunud 20 aasta reoveepuhastuse kogemusest on näha, et majanduslikult kõige tasuvam viis selle reostusliigi vähendamiseks on puhastusvõimsustesse investeerimine kombineerituna realistlike majanduslike stiimulitega reostuse vähendamiseks juba selle tekkekohas.

Euroopa Liit on püüdnud oma poliitikaga vähendada põllumajandusreostust, näiteks nitraadidirektiivi abil. Samal ajal tehakse pidevalt investeeringuid veemajandusse, tagamaks joogivee kvaliteeti. Põllumajanduses kasutatavate orgaaniliste ja mineraalväetiste ning pestitsiidide leostumine Euroopa

jõgedesse ja põhjaveete jätkub. Ent samal ajal kui Euroopa Liidu vanades liikmesriikides (EL15) on arvata selliste kemikaalide kasutamise vähenemist, prognoositakse EL10 riikide jaoks aastaks 2020 mineraalväetiste kasutuse 35 % -list tõusu, mille toob kaasa põllumajanduse intensiivistumine.

Euroopa põhjavee kvaliteedi probleemid jäävad paljudes piirkondades endiselt püsima, kuna pinnasesse sattuvate saasteainete jõudmiseks meie jõgedesse, järvedesse ja veehaardesse võib kuluda aastakümneid. Majanduslikult mõttekam on pigem muuta põllumajanduse töövõtteid kui reovett puhastada, eriti pikemas perspektiivis.

Loodusvarade ammendumine

Maailma kalavarude seisund on näide sellest, millised ohud kaasnevad loodusvarade ülekasutamise ja ökosüsteemide kahjustamisega. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) hinnangul kannatab 75 % maailma kalavarudest ülepuügi all ning toiduahela tipus olevate röövkalade, näiteks tuunikala ja haide arvukus väheneb.

Kuna Euroopa kalavarud on ammendumas, on Euroopa kalalaevastik liikunud kaugematele püügi aladele, toeks kahepoolsed lepped ja subsiidiumid. See laevastik on mänginud oma osa 'toiduahelatpidi allapoole kalastamises', püüdes ülisuurtes kogustes välja toiduahela ülataseme liike. See on seadnud ohtu paljud majandusliku tähtsusega liigid ning ökosüsteemi struktuuri.

Maismaal aitab ökosüsteemide tervise ja mitmekesisuse tagamisele kaasa looduslike alade kaitse alla võtmine 18 % ulatuses Euroopa maismaaterritooriumist Natura 2000 võrgustiku raames. Sellele vaatamata on Euroopa maastikes, mis on meie kultuuripärandi olulised osad ja looduse mitmekesisuse kandjad, praegu toimumas ulatuslikud ning võimalik, et pöördumatud muutused. Need muutused mõjutavad nii liike kui ka ökosüsteemide toimimist.

Üle Euroopa kadus 1990ndatel elupaiku ja ökosüsteeme kõige enam nõmmede, võserike ja tundra ning märgalade, rabade ja soode hulgast. Paljud märgalad on jäänud jalgu rannikuarendusele, mägipaisjärvedele ja jõgede hüdrotehnilistele töödele. Olgugi et puud katavad täna suuremat osa Euroopast kui veel hiljuti, raiutakse paljusid Euroopa metsi intensiivsemalt kui varem.

Kõik eelnev avaldab mõju liikidele. Vaatamata Euroopa tähtsate elupaikade kaitse strateegia raames rakendatud kaitsepoliitikale on paljud liigid jätkuvalt ohus, sealhulgas 42 % kohalikest imetajaliikidest, 15 % lindudest, 45 % liblikatest, 30 % kahepaiksetest, 45 % roomajatest ja 52 % mageveekaladest.

Euroopa mullastik on ainulaadselt mitmekesine – esindatud on enam kui 300 tähtsamat mullatüüpi. Hävinud muld võib looduslike protsesside teel lõpuks taastuda, kuid kõigest paarisenteemtrise uue mullakihi tekkimiseks võib kuluda 50 aastat. Mulda tuleks vaadelda taastumatu loodusvarana. Mulda ohustavad paljud tegurid – erosioon, kinnikatmine, reostus, sooldumine. Nendest jagusaamine on siiani raskeks osutunud ning eeldatavasti jäävad nad Euroopas probleemiks ka edaspidi seoses linnastumise, intensiivpõllumajanduse ning industrialiseerumise/deindustrialiseerumise eeldatavate arengustsenaariumidega.

Nõudlus vee järele arvatakse kasvavat kogu Euroopa mandril, eriti kodumajapidamistes. Järgneva kümne aasta jooksul kasvab olmevee kasutus uutes liikmesriikides 70 % võrra. Aina rohkem vett kasutatakse ka niisutamiseks, eriti Lõuna-Euroopas, kus on juba praegu märke veepuudusest. Kliimamuutused arvatavasti laiendavad ja süvendavad seda probleemi. Küllaldase ja puhta vee varu kättesaadavus muutub veelgi tähtsamaks tulevase maakasutuse planeerimise kontekstis, eriti Vahemere piirkonnas.

Kümne viimase aasta jooksul on Euroopa suutnud oma majanduskasvu ning materjali- ja energiakasutuse teineteisest 'suhteliselt lahti ühendada' (inglise keeles kasutatakse majanduskasvu ja keskkonnamõjude

vahelise suhte kirjeldamiseks termineid 'coupling' ja 'decoupling', kusjuures 'absolute decoupling' (absoluutne lahti ühendamine) on olukord, kus näiteks energiakasutus väheneb, kuigi majandus kasvab; 'relative decoupling' (suhteline lahti ühendamine) on olukord, kus loodusressursside kasutamine ja varud kasvavad aeglasemalt kui kui SKT). Ressursikasutuse absoluutnäitajad on aga jäänud samaks. ELi riikide lõikes on suuri erinevusi: materjalikasutus varieerub 11 kg-st SKT euro kohta 1 kg-ni SKT euro kohta. Need erinevused on osalt seletatavad tööstuse ja teeninduse vahekorraga majandustegevuses. Siiski on ressursside ja energia tootlus Lääne-Euroopas keskmiselt neli korda kõrgem kui uutes liikmesriikides. EL15 ja EL10 riikide ressursitootlust on võimalik ühtlustada tehnosiirde ja teiste meetmete abil.

Lõimumine, innovatsioon ja turureform

ELi viimase kolmekümne aasta edukad keskkonnapoliitika on enamuses keskendunud kergesti nähtavale punktreostusele. Nende probleemide lahendamiseks on põhiliselt kasutatud seadusandlust ja tehnoloogiate täiustamist. Praegu tuleks välja töötada ja viia ellu pikaajalised tegevuskavad neis majandussektorites, mis annavad suurima panuse hajureostusse. Märkimisväärse edu saavutamiseks kulub tõenäoliselt aastakümneid järjekindlat, ent paindlikku tegutsemist, millel on elanikkonna enamuse toetus. See tähendab, et avalikkuse teavitamine ja teadlikkuse tõstmine muutuvad poliitika tulemuslikkuse juures üha tähtsamaks.

Tulemuslik poliitika peaks ka julgustama Euroopa tarbijaid oma käitumisharjumusi muutma ning rõhutama keskkonda vähem mõjutavat käitumist, eriti transpordi-, energeetika- ja põllumajandussektoris. Pikaajalise institutsionaalse reformi ja finantsplaneerimise tulemusena tekkiv suurem ökoefektiivsus aitaks edendada keskkonnasõbralikemaid käitumismalle. Neid meetmeid tuleks täiendada turupõhiste meetmete rakendamisega. Näiteks aitaks säästvamale majandustegevusele üleminekule suuresti kaasa

keskkonnaavaenulike toetuste asendamine ökoloogiliselt uuenduslike lahenduste väljatöötamise ja rakendamise toetamisega tootmises, energeetikas, transpordis ja põllumajanduses.

Paljud ELi poliitikavaldkonnad juba sisaldavad keskkonnasihte ning keskkonnavalaste eesmärkidega kooskõlas oleva käitumise ja tegevuse stimuleerimiseks kulutatakse suuri summasid, näiteks ühtse põllumajanduspoliitika raames. Sellegipoolest, arvestades maakasutusega seotud muutuste laiaulatuslikku olemust, võiks Euroopa tasakaalustatud territoriaalsele sidususele siiski kasu tulla sektoritevahelise koostöö paranemine, näiteks regionaalse linna- ja transpordiplaneerimise alal ning ELi struktuurfondide ja Ühtekuuluvusfondi vahendite kasutamisel.

Komplekssema lähenemise eeliste esiletoomiseks sobib hästi transpordisektori näide. Me näeme, et selles sektoris on arvutul hulgal üksteisega seotud põhjuseid ja keskkonda mõjutavaid survetegureid. Ühest küljest on see sektor suutnud oluliselt vähendada selliste õhusaasteainete heitkoguseid nagu osooni eellased või kasvuhoonegaasid. Teisalt aga kasvuhoonegaaside heitkogused kasvavad, sest transpordinõudluse kasv (nii kauba- kui reisijateveo osas) ületab tehnoloogiate täiustamisega ja rangema seadusandlusega saavutatud paranemise energia kasutamise seotud heitkogustes.

Nii nagu linnade arendamine, avaldab ka transpordinfrastruktuur maale kolmekordset mõju. Tulemuseks on heade põllumajandusmaade kadumine, mulla katmine ehitiste, teede, rajatistega üha kiiremas tempos ning elupaikade killustumine kõikjal Euroopa Liidus. Peale selle muutub müra üha rohkemate inimeste probleemiks.

Meie kasvav isu maanteid ja õhuteid mööda liikuda on tõstnud transpordiküsimused nii kohalikul kui maailma tasandil pidevalt kõne all olevate keskkonnateemade pingerea tippu. See kajastab transpordiga seotud väljakutsete laia ringi; alates kohalikest muredest (linnaplaneerimine ja -kujundus) ja lõpetades globaalsetega (kasvuhoonegaasid ja kliimamuutused).

Suur kasu on olnud pikaajalistest kompleksetest tegevustest. Bensiini maksustamine on hea näide sellest, kui tõhusaks võivad osutuda turupõhised meetmed käitumisharjumuste muutmisel. Ameerika ja Euroopa sõidukite tehnoloogilised lahendused on põhimõtteliselt ühesugused. Ent Euroopa ligikaudu 50 %-lised kütusemaksud on stimuleerinud tarbijaid oma käitumist muutma. Koos uute tehnoloogiate rakendamisele suunatud poliitilise tegevusega on need tegurid muutnud uute Euroopa autode kütusekasutuse viimase paarikümne aastaga ligi kaks korda tõhusamaks kui Ameerikas, kus kütus on palju madalamalt maksustatud. Uuringud näitavad, et sama lähenemisviisi rakendamine ka energiahinna kujundamisele võimaldaks arvestatavat kokkuhoidu energiakasutuses.

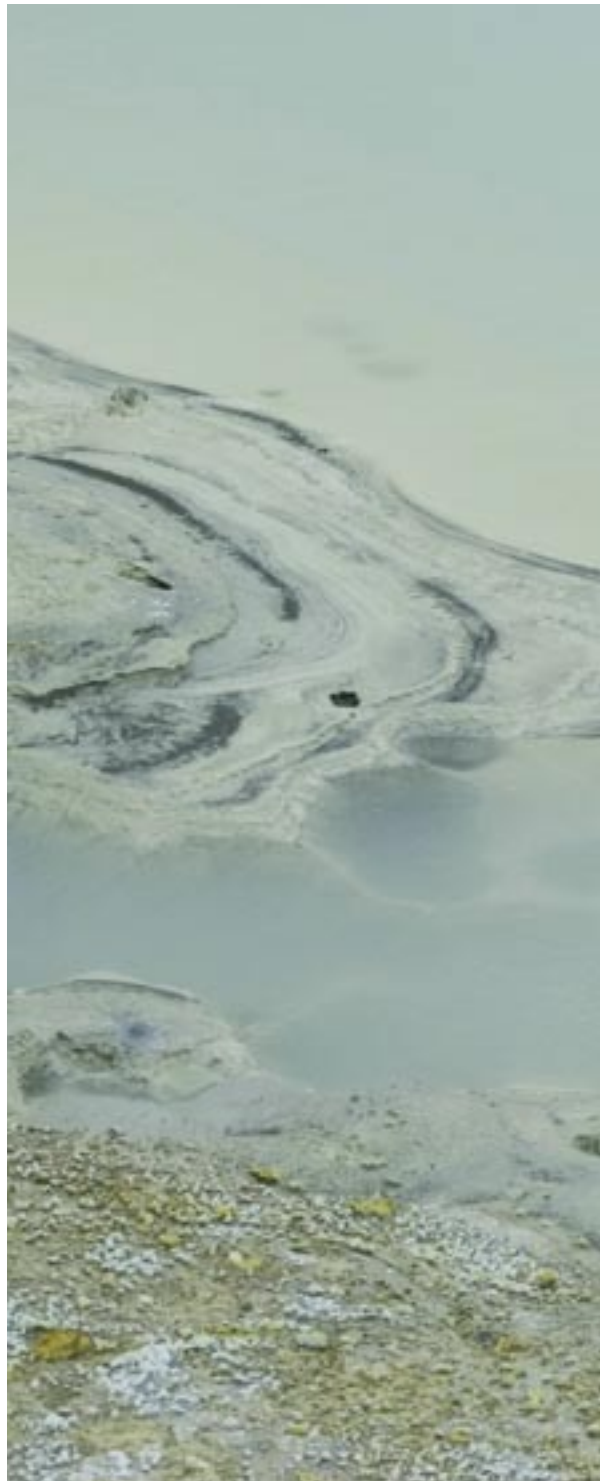
Mida meie ise saame teha

Maksureform võib anda tõe säästvama ja tervema keskkonna heaks. Maksubaasi järkjärguline üleminek 'heade ressursside' (investeeringud ja töö) maksustamiselt 'halbade ressursside' (reostus ja ebatõhus kasutamine) maksustamisele, võimaldaks teenuste ja toodete hinna sisse arvestada ka keskkonnakulusid.

Poliitikud peaksid välja töötama ka lisameetmed, mis tagaksid, et keskkonnamaksud ei oleks ebaõiglased. Vaesemad ühiskonnaliikmed kulutavad üldreeglina suurema osa oma sissetulekust toidule, veele ja energiale. Uuringud on kindlaks teinud, et elektrile kehtestatud maksud on kõige valulikumad eelkõige vaesematele, samas kui transpordimaksud mõjuvad neile leebemalt, sest neil on vähem võimalusi soetada isiklik transpordivahend. Saastemaksud on oma mõju poolest erinevatele sotsiaalsetele rühmadele tavaliselt neutraalsed.

Poliitika, millega rohkem tulusid saadakse tarbimiselt ja vähem töölt, võimaldab ühtlasi laiendada maksubaasi vastukaaluks tööjõu vähenemisele ja ühiskonna vananemisele.

Praegu koostatavad ELi kuuenda keskkonnategevuskava seitse temaatilist strateegiat ning erinevate valdkondade

integreerimise poliitika ja Euroopa Liidu säästva arengu strateegia julgustavad kõik pikaajalist planeerimist.

Pikaajalise järjekindla tegutsemise abil on võimalik ümber korraldada rahastamisvahendite, turuhindade ja maksude kaudu toimivad stiimulid, et vähendada üha kasvavat loodusvarade kasutamise eest makstavat hinda. Sellest tulenev ökoloogilise efektiivsuse tõus võib ühtlasi aidata parandada Euroopa majanduse konkurentsivõimet. Samuti võib Euroopa suurem energiatõhusus ja ressursitootlus aidata osaliselt kompenseerida muid konkurentsieeliseid, mida praegu naudivad Aasia ja Lõuna-Ameerika arenguriigid.

Ent poliitika tõhusaks ja tulemuslikuks rakendamiseks Euroopa Liidu kõigil valitsustasanditel on vaja ületada olulisi takistusi. EKA uuringud näitavad, et

institutsionaalne ülesehitus võib olla sama tähtis kui poliitika ise.

Eurobaromeetri 2005. aasta uuringutulemustest nähtub avalikkuse toetus viimaste aastakümnete keskkonnaalastele edusammudele, mis näitab ühtlasi, et Euroopa kodanikud on valmis tegema veelgi enamat. Sama uuringu tulemused viitavad, et majandusarengu viimiseks Maa taluvusvõimega vastavusse peavad nii valitsused kui kodanikud tõepoolest tegema enamat.

Euroopa praegune positsioon annab hea võimaluse olla selles teerajajaks, luues targema, puhtama, konkurentsivõimelisema ja turvalisema Euroopa ühiskonna. Selline edasimineku soodustaks kogu maailmas ökoloogilise tõhususe ja õigluse suurendamist, mis on lõppkokkuvõttes Euroopa elukvaliteedi tagatis.